

Duurzaam bouwen: snel vooruit of een

Aanpassingen in wet- en regelgeving zetten gemeenten, projectontwikkelaars en bouwbedrijven onder druk om steeds energiezuiniger woningen te bouwen. Een voorbeeld is de recente verlaging van de energieprestatiecoëfficiënt (EPC) naar 0,8. Drie klimaat- en energie-deskundigen en twee wethouders reageren op vijf stellingen over duurzaam bouwen.

Wie is wie?

Ton Roerig

Werd na een portefeuillewisseling wethouder ruimtelijke ordening in Zoetermeer. Eerst had hij natuur en milieu onder zijn hoede. Hij is sinds 2002 gemeentebestuurder namens het CDA. De komst van diftar (betalen voor de verwerking van het afval dat je werkelijk produceert) heeft hij tegengehouden. 'Ik ben niet principieel tegen diftar, maar ik had veel moeite met het proces dat in Zoetermeer is gevolgd om het systeem in te voeren. Er was totaal geen draagvlak voor. Dan moet je zo wijs zijn om zo'n maatregel niet door te drukken.'

Lianda Sjerps-Koomen

Bij het Klimaatverbond is zij eindverantwoordelijk voor het bureau van deze vereniging van gemeenten en provincies. Sjerps-Koomen geeft daarnaast leiding aan het duurzaamheidsbureau van de gemeente Apeldoorn. Ze heeft eerder in de advieswereld gewerkt en is opgeleid als technisch natuurkundige. 'Mensen vinden het fijn als hun huis energiezuinig is. Niet alleen voor het klimaat, maar ook voor hun financiën. De energieprijzen zijn in korte tijd enorm gestegen.'

Stelling 1

De nieuwe energieprestatiecoëfficiënt (EPC) is een zegen voor toekomstgericht bouwen. Er wordt zo rekening gehouden met de klimaatverandering.

Ton Roerig, wethouder in Zoetermeer: 'Ik weet niet of je de term "zegen" moet gebruiken, maar de aanscherping van de EPC is een stap in de goede richting. Mijn partij heeft als visie dat je toekomstige generaties niet moet opzadelen met onze problemen. Een EPC van 0,8 is goed haalbaar. In Zoetermeer gaan we zelfs een stap verder: wij hanteren 0,7 als norm. Dit geldt ook voor renovatieprojecten. We zijn in onze stad echt niet alleen bezig met nieuwbouw, waardoor we het verwijt zouden kunnen krijgen dat we makkelijk praten hebben.' Jelle Brouwer, wethouder in Bolsward, heeft in zijn gemeente wel wat discussies moeten voeren over de nieuwe EPC-waarde. 'Uiteindelijk hebben wij deze norm opgenomen in bestemmingsplannen en exploitatieovereenkomsten. Het is geen probleem om 'm te halen.'

Het voortdurend aanscherpen van normen stimuleert ook tot innovatief bouwen, meent Fons Maessen van SenterNovem. 'De regelgeving is onder andere bedoeld om achterblijvers bij de les te houden. Een EPC van 0,8 is echt niet zo moeilijk te realiseren. Dat is gebleken uit studies naar kosteneffectiviteit.' In tegenstelling tot de ervaringen van haar gesprekspartners heeft Lianda Sjerps-Koomen van het Klimaatverbond het gevoel dat haar vereniging het akkoord voor verlaging van de EPC voor de poorten van de hel heeft moeten wegslepen. 'We hebben fors gediscussieerd met Tweede-Kamerleden. En dat terwijl veel gemeenten al een lagere EPC hanteerden en iedere keer opnieuw moesten onderhandelen met projectontwikkelaars. Die verlaging is een zegen voor bouwers en bewoners. Bovendien opent deze maatregel de markt voor ontwikkelaars en leveranciers van goed werkende ventilatiesystemen.'

Stelling 2

Je kunt niet 50 jaar vooruit kijken. Duurzaam bouwen doe je op basis van huidige inzichten. De rest is speculatief en uiteindelijk kostenverhogend. Leg dus gewoon aardgasleidingen aan in nieuwe woonwijken en baseer verwarmingssystemen op de huidige klimatologische gegevens.

'Het getuigt niet van visie om achterhaalde technieken toe te passen', stelt Lianda Sjerps-Koomen van het Klimaatverbond.

pas op de plaats?

'In nieuwe wijken moet je geen methoden gebruiken waarvan je weet dat ze op hun eind lopen. Aardgas, eventueel aangevuld met biogas, is iets voor bestaande woningen. In een nieuwe wijk moet je toekomstgerichte oplossingen toepassen. Maak gebruik van nieuwe, bewezen technieken, zoals warmtepompen, die zomers ook nog eens koeling leveren. In aanleg zijn ze misschien duurder dan de oude oplossingen, maar de meerkosten verdienen je terug. Werk met warmtenetten, zodat je kunt profiteren van de restwarmte van bedrijven. Dat is een flexibele oplossing. Op termijn kun je hier nieuwe technieken aan toevoegen. Net als één cv-installatie in een woonwijk, waarop alle huizen en andere gebouwen zijn aangesloten. En bouw energiezuinig. Dat is nu al slim, ongeacht de technieken die zich in de toekomst zullen aandienen.'

BAM-medewerker Pieter Hameetman is het eens met de opvatting dat nieuwe technieken en bouwwijzen de vraag naar energie 'van buiten' sterk verminderen. 'Door slim gebruik te maken van de zon kun je de variabele energiekosten al gauw met 45 procent beperken. Toch ben ik een voorstander van het gebruik van aardgas in woningen. Elektrisch koken is veel minder efficiënt. Elektriciteit is een indirecte energiebron, aardgas of biogas een directe.' Fons Maessen van SenterNovem vindt dat je niet in algemeenheden kunt spreken. 'Het is heel situatie-afhankelijk voor welke oplossing je moet kiezen. Wat je nu al kunt voorzien, moet je sowieso meenemen in de bouw, bijvoorbeeld een goede oriëntatie in verband met zontoepassingen. En je moet inspelen op trends in het energiegebruik. Op ruimteverwarming is de afgelopen jaren veel bespaard, maar je ziet een stijging van het energiegebruik voor het verwarmen van tapwater. Je moet erop letten dat je geen belemmeringen introduceert die vandaag een plus lijken, maar later met een min worden beoordeeld.'

Stelling 3

We kunnen ons beter druk maken over de verbetering van bestaande woningen dan ons in allerlei bochten wringen om nieuwe woningen duurzamer te maken.

'Niet mee eens. Nieuwbouw moet je gelijk goed doen. Bestaande bouw is lastiger en zou een speerpunt moeten zijn', is de opvatting van de Bolswardse wethouder Jelle Brouwer. 'Wij hebben een regeling duurzaam bouwen voor bestaande woningen, maar er is weinig animo voor. De investeringen zijn blijkbaar te hoog in verhouding tot de sub-

Wie is wie?

Jelle Brouwer

Sinds 1994 CDA-wethouder in de gemeente Bolsward. Heeft altijd 'harde' onderwerpen in portefeuille gehad, zoals ruimtelijke ordening en milieu. Klimaatbeleid – en duurzaamheid in het algemeen – staan in Bolsward hoog op de politieke en bestuurlijke agenda. De gemeente heeft zich aangesloten bij het Klimaatverbond en doet mee aan de Duurzaamheidsspiegel. 'We zijn vorig jaar op de 25ste plaats geëindigd.

Lang niet slecht, maar we zullen ons best blijven doen om zo hoog mogelijk te eindigen.'

Pieter Hameetman

Werkt bij de koninklijke BAM-groep, een groot bouwbedrijf. Hij is al geruime tijd belast met bijzondere projecten, onder andere op het terrein van duurzaam bouwen. Hameetman is de drijvende kracht achter de Toolkit Duurzame Woningbouw. Deze 'gereedschapskist' is met subsidie van SenterNovem ontwikkeld door BAM, in samenwerking met diverse collega-projectontwikkelaars. 'Er is heel veel kennis over duurzaam bouwen. Het is nuttig om die kennis te bundelen en uit te dragen.'

Fons Maessen

Oprachtmanager klimaat en gebouwde omgeving bij SenterNovem. Vijftien jaar geleden begon hij bij Novem als adviseur energiebeheer. Hij geeft nu leiding aan klimaatadviseurs die gemeenten ondersteunen bij het uitvoeren van het BANS Klimaatprogramma. 'Ik merk dat energiebesparing de laatste jaren weer nadrukkelijker in beeld komt. Dit hangt samen met stijgende energiekosten, diverse milieuoverwegingen, en zorgen over leveringszekerheid, gezondheid en binnenmilieu. Gemeenten spelen een belangrijke rol bij het realiseren van doelstellingen op deze terreinen.'

sidies.' Lianda Sjerps-Koomen van het Klimaatverbond vindt dat de aandacht moet uitgaan naar nieuwbouw én bestaande bouw. 'Wat de markt ontwikkelt voor nieuwbouw, waarvoor strenge normen gelden, komt dan ook beschikbaar voor bestaande bouw.' Ook Fons Maessen van SenterNovem is van mening dat je je zowel op nieuwbouw als op bestaande bouw moet richten.

Ton Roerig, wethouder in Zoetermeer, zegt 'ja' tegen de stelling, maar met het pistool op de borst. 'De werkelijkheid is namelijk én, én. Je laat kansen liggen als je duurzaam bouwen niet oppakt in nieuwe wijken. Bij bestaande bouw moet je corporaties zo ver zien te krijgen dat ze meewerken. Leg deze organisaties bijvoorbeeld voor dat je het liefst een EPC van 0,7 wilt bereiken, maar dat je met 0,8 ook tevreden bent. Dan geef je ze wat speelruimte.'

Pieter Hameetman van BAM is het niet eens met de stelling. 'Er liggen compleet uitgewerkte concepten voor nieuwbouw. Het is zonde om die niet te gebruiken! Ik zeg: ga vooral door met nieuwe technieken in nieuwbouw, en doe daar je voordeel mee in bestaande bouw.'

Ontwikkel en versterk het beleid voor duurzaam bouwen en wonen, zowel voor nieuwbouw als renovatie en sloop.

Conclusie: Duurzaam bouwen heeft nog steeds de toekomst, blijkt uit de reacties van de geraadpleegde deskundigen en bestuurders. Energiebesparing en omschakelen naar duurzame energie zijn onderdelen van duurzaam bouwen die maatschappelijk in de belangstelling staan. Niet alleen als adequate reactie op de klimaatproblematiek, maar ook om de kosten te beperken en de leveringszekerheid van energie veilig te stellen.

Stelling 4

Je kunt wel duurzaam bouwen, maar als je de bewoners niet blijft opvoeden, werkt het averechts.

Deze stelling vindt Fons Maessen van SenterNovem een 'moeilijke'. 'Enerzijds moet je zorgen voor een kwalitatief goed product, inspelend op het aankoopgedrag. Anderzijds moet je inzetten op het juiste gebruik van dat product, het gebruiksgedrag. Je kunt mensen stimuleren om een energiezuinige auto te kopen. Je kunt ze ook laten nadenken over het wel of niet aanschaffen van een energievretend waterbed. Voorzie huizen van een energielabel, net als bij wasautomaten en auto's. Dat ondersteunt het maken van keuzes. Gebruiksgedrag, bijvoorbeeld de gordijnen dicht doen en de verwarming een graadje lager zetten, is veel moeilijker te sturen. Hierbij moet je het mensen zo gemakkelijk mogelijk maken. Alles wat je op een eenvoudige manier met techniek kunt ondervangen, moet je doen.'

Jelle Brouwer, wethouder in Bolsward, gelooft meer in het effect van voorlichting. 'Mensen ervan overtuigen dat energie besparen goed is voor de portemonnee en voor de toekomst. Die boodschap moet naar mijn idee overkomen, al is het een langdurig traject.' Ook Ton Roerig, wethouder in Zoetermeer, ziet brood in communicatie. 'Als overheid heb je de verplichting belangrijke zaken onder de aandacht van mensen te brengen. Maar dat moet je wel goed doen. We zitten niet te wachten op campagnes waarin wordt geadviseerd de ramen open te gooien. Je moet bewoners bewust leren ventileren, rekening houdend met de installaties in hun huis.'

Spullen moeten goed zijn en eenvoudig te bedienen, vindt Lianda Sjerps-Koomen van het Klimaatverbond. 'Het werkt natuurlijk niet als je eerst je vliegbrevet moet halen voordat je met bepaalde apparatuur kunt omgaan. Energie besparen moet leuk en makkelijk zijn. Ik geloof niet in alleen maar prekerig doen. Leden van het Klimaatverbond hebben veel voorbeelden van hoe zij dit hebben aangepakt. Geen enkele gemeente hoeft het wiel opnieuw uit te vinden.'

Stelling 5

De subsidies van het BANS Klimaatprogramma verenigen duurzaam bouwen te veel tot energiebewust bouwen.

Na enig nadenken zegt Pieter Hameetman van BAM: 'Volgens mij is de verhouding ongeveer fifty-fifty. Sommige gemeenten zijn alleen met energie bezig, andere pakken het heel breed op. Voor alle gemeenten die met BANS in de weer zijn, geldt dat ze enthousiast zijn en het gevoel hebben goed bezig te zijn.' Ook Fons Maessen van SenterNovem constateert dat de uitvoering van het BANS Klimaatprogramma zich in een breed spectrum beweegt. 'Sommige BANS-gemeenten gaan verder dan energiebewust bouwen. Je ziet bijvoorbeeld gemeenten die subsidie geven op FSC-hout. Ik merk wel dat energiebesparing de laatste jaren weer nadrukkelijker in beeld is gekomen. Dat hangt samen met stijgende kosten en de zorgen over leveringszekerheid, gezondheid en milieu. Het is logisch dat gemeenten kiezen voor de maatregelen die het meeste rendement opleveren.'

Ton Roerig, wethouder in Zoetermeer, beaamt dat energie een logische kapstok is. 'Toch doen wij meer dan mikken op een lage EPC. We treffen bijvoorbeeld maatregelen die goed zijn voor de natuur. BANS is meer dan energie en er is meer in het leven dan BANS.' Zijn collega-wethouder in Bolsward, Jelle Brouwer, zegt: 'Ik herken mezelf niet in deze stelling. Wij doen veel meer dan werken aan energie. We houden ons bijvoorbeeld ook bezig met waterberging.'

Tot slot reageert Lianda Sjerps-Koomen van het Klimaatverbond. 'Diverse gemeenten zijn begonnen met energie. Later zijn hierop andere onderwerpen gaan meeliffen. Energie is een goede ingang om andere zaken te realiseren die inspelen op duurzaam bouwen. Een eventuele opvolger van de BANS-regeling moet in de ogen van het Klimaatverbond breder zijn dan de huidige, en toegankelijker voor kleinere gemeenten.' ■

COLOFON

Het Klimaat Magazine is een uitgave van het Klimaatverbond, NCDO, GIDO, COS Nederland en BSIK het Klimaat voor Ruimte Programma. Deze uitgave wordt verspreid onder alle leden van de Nederlandse gemeenteraden en gemeentebestuurders. Voor meer informatie of het bestellen van exemplaren, kijk op www.klimaatmagazine.nl

Redactie: Florrie de Pater, Caroline Veldhuizen, Sjaak de Lig, Thijs de la Court, Tjibbe Winkler, Ed Asscheman

Met bijdragen van: Agnes van Ardenne, Pieter Winsemius, Sjaak van 't Hof, Joost van Kasteren, Peter de Jaeger, Florrie de Pater, Thijs de la Court, Sjaak de Lig

Eindredactie: Maud van der Woude Tekstwerk, Groningen

Fotografie: Omslagfoto: KINA
Gemeente Amstelveen, gemeente Hengelo, Ton Borsboom, Thijs de la Court, gemeente Apeldoorn, Milieudefensie, HIER, Edgar Wortmann, Dennis Beek, Natuurmonumenten, Michelle Muus, de Beeldredactie, Roel Struick, Maxim Luttmer, Michael Kooren, PureStockX, Westlands fotobureau, ©GP/Horneman, Waterservicepunt Nijmegen

Vormgeving: Toro Vormgeving, Doetinchem

Druk: Senefelder Misset, Doetinchem
Deze uitgave is gedrukt op Reviva Print, milieuvriendelijk papier.

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door bijdragen van:

NCDO, SenterNovem, BSIK Klimaat voor Ruimte, Adaptatieprogramma Ruimte en Klimaat (ARK)

BSIK Klimaat voor Ruimte

FALW, Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1085, 1081 HV Amsterdam
Tel. (0317) 47 42 39
Fax. (0317) 41 90 00
E-mail info@klimaatvoorruimte.nl
www.klimaatvoorruimte.nl

NCDO

Postbus 94020, 1090 GA Amsterdam
Tel. (020) 568 87 55
Fax. (020) 568 87 87
E-mail info@ncdo.nl
www.ncdo.nl

GIDO

Postbus 5504, 1410 EA Naarden
Tel. (035) 695 35 52
Fax. (035) 694 53 39
E-mail info@gido.nl
www.gido.nl

Vereniging Klimaatverbond Nederland

Bureau Duurzaamheid (MMO)
Stadhuis Apeldoorn
Postbus 9033, 7300 ES Apeldoorn
Tel. (055) 580 22 69
Fax. (055) 580 17 40
E-mail info@klimaatverbond.nl
www.klimaatverbond.nl

COS Nederland

Wijnstraat 237, 3311 BV Dordrecht
Tel. (078) 639 04 75
Fax. (078) 639 05 29
E-mail vereniging@cosnederland.nl
www.cosnederland.nl

Concept en realisatie

Roodbont BV.
Communicatie & Uitgeverij
Postbus 4103, 7200 BC Zutphen
Tel. (0575) 54 56 88
Fax. (0575) 54 69 90
E-mail info@roodbont.nl
www.roodbont.nl

april 2006

Auteurs en uitgever hebben de inhoud van deze uitgave met grote zorgvuldigheid en naar beste weten samengesteld. Auteur en uitgever aanvaarden evenwel geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard dan ook, die het gevolg is van handelingen en/of beslissingen die gebaseerd zijn op bedoelde informatie.